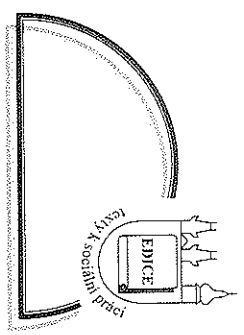

TYK SOCIÁLNÍ PRÁCE / TEXTY K SOCIÁLNÍ PRÁCI / TEXTY K SOCIÁLNÍ PRÁCI / TEXTY K SOCIÁLNÍ PRÁCI

*Professionalism, perspectives
a rozvoj sociální práce*

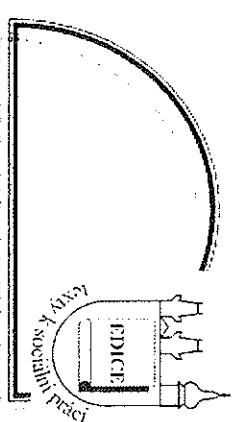

*Professionalism, Perspectives
And The Development
of Social Work*

**Zuzana Truhlářová
Katarína Levická (Eds.)**

**Gaudamus
Hradec Králové 2014**

Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce

Professionalism, Perspectives And The Development of Social Work

Šroník z konference X. Hradecké dny sociální práce
Hradec Králové 27. až 28. září 2013

Ústav sociální práce
Univerzita Hradec Králové

Zuzana Truhlářová
Katarína Levická (Eds.)

Hradec Králové 2013
Gaudamus

Sborník recenzovali:

doc. PhDr. Ondřej Botek, Ph.D.
(Třinecká univerzita v Třinavi, Fakulta zdravotnická a sociální práce, Katedra sociální práce)

doc. PhDr. Nadežda Kovalčíková, Ph.D.
(Třinecká univerzita v Třinavi, Fakulta zdravotnická a sociální práce, Katedra sociální práce)

Zařítu nad konferencí převzali

Bc. Lubomír Franc
hejman Královéhradeckého kraje
President of the Hradec Králové region

prof. RNDr. Josef Hýnec, MBA, Ph.D.
rektor Univerzity Hradec Králové
Rector of the University of Hradec Králové

Finančně a sponzorsky konferenci podpořili:

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Královéhradecký kraj

Statutární město Hradec Králové

T-MAPY, s.r.o.

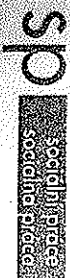
ORTEX, s.r.o.

GIST, s.r.o.

LEON centrum, s.r.o. Přerov

Mediální partneři konference

Sociální práce/Socialna práca

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Konferenci spolupřátadlo a finančně podpořilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

KRÁLOVÉHRADECKÝ
KRAJ

Sborník mezinárodní vědecké konference X. Hradecké dny sociální práce, která se konala 27. 9. – 28. 9. 2013 v Hradci Králové, byl finančně podpořen Královéhradeckým krajem a statutárním městem Hradec Králové

Ústav sociální práce ÚHK děkuje všem sponzorům za zřítu a podporu, které si velmi váží.

Za obsah příspěvků, původnosti a hlctání citace odpovídají autoři jednotlivých příspěvků. Příspěvky neprošli jazykovou úpravou.

Prezentované texty nelze přetiskovat bez svolení redakční rady edice Texty k sociální práci

ISBN 978-80-7435-359-8

Čestné předsednictvo konference

- JUDr. Miroslav Aulr - *seniátor a předseda senátního návrhového výboru*
 prof. Volodimir Pavlovic Bech - *první prorektor Drogomanova státní univerzity Kijev, UA*
 prof. dr. hab. Danuta Borecka-Biernat - *Univerziteti Wrocławski, PL*
 prof. RNDr. Josef Hynek, MBA, Ph.D. - *rektor Univerzity Hradec Králové*
 PhDr. Marcel Chládek, MBA - *předseda senátního výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a partner, Parlament České republiky*
 MUDr. Zdeněk Fink - *primátor Magistrátu města Hradec Králové*
 Bc. Lubomír Franc - *hojman, Královhradecký kraj*
 prof. Jolana Koval, Ph.D. - *vice-rector Vyšší Škola Zarradzianis „Jakačevac“ Wrocław, PL*
 JUDr. Miroslav Měšihner, CSc. - *USP Univerzita Hradec Králové, ČR*
 prof. PhDr. Libor Musil, CSc. - *Matykovu Univerzita, Bno*
 prof. JUDr. Igor Tomes, CSc. - *Univerzita Karlova, Praha*
 Ing. Oldřich Vlasák - *mištopředseda Evropského parlamentu*

Vědecký výbor konference

- doc. PhDr. Beata Balogová, PhD. - *FY, Prešovská univerzita v Prešove, SR*
 Prof. Dr. Dr. h. c. Dertel Baum - *Hochschule Koblenz - University of Applied Sciences, Alsenbruck, DE*
 Prof. Dr. Wolfgang Berg - *Hochschule Metzburg - University of Applied Sciences, Alsenbruck, DE*
 Dr. Tony Hung-Yang Lin - *Department of Social Work, National Pingtung University of Science and Technology, TW*
 doc. PhDr. Oldřich Chytil, Ph.D. - *FNS, Opatovská univerzita v Opatově, ČR*
 dr. Beata Górnicka - *Instytut Nauk Pedagogicznych, Uniwersytet Opolski, PL*
 doc. PhDr. Zuzana Havrdová, CSc. - *FHS Univerzita Karlova, Praha, ČR*
 doc. PhDr. Emilie Janigová, PhD. - *PdF, Katolická univerzita v Ruzomberku, SR*
 prof. Alia Oleksandrivna Jarošenko, Ph.D. - *NIU imeni M. P. Dragomanova, Kiv, UA*
 prof. PhDr. Michael Klima, MA, CSc. - *Metropolitní univerzita, Praha, ČR*
 dr. Marek Lewantowski - *Wyższa Szkoła Zarządzania „Jakačevac“ Wrocław, PL*
 prof. PhDr. Jana Levická, Ph.D. - *FZaSP, Trnavská univerzita v Trnave, SR*
 doc. PhDr. Oldřich Matoušek, CSc. - *FY, Univerzita Karlova, Praha, ČR*
 doc. PhDr. Adéla Mojišová, Ph.D. - *ZSV, Hlbočská univerzita České Budějovice, ČR*
 doc. PhDr. Eva Myšlíková, PhD. - *PdF, Univerzita Komenského, Bratislava, SR*
 doc. PhDr. Marcella Rusnáková, PhD. - *PdF, Katolická univerzita v Ruzomberku, SR*
 JUDr. Olina Sovová, Ph.D. - *USP, Univerzita Hradec Králové, ČR*
 Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D. - *USP, Univerzita Hradec Králové, ČR*
 prof. Lolita Vilka - *Riga Strādņu universitē, Latvija, LV*
 doc. MUDr. Alena Vosečková, CSc. - *USP, Univerzita Hradec Králové, ČR*
 prof. Hans-Jürgen Wallin Wehe, Ph.D. - *University College Lillehammer, NO*

Organizační výbor konference

- Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D. - *koordinátorka konference - Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 PhDr. Vladimíra Amolová, PhD. - *Katolická univerzita v Ruzomberku*
 Mgr. Richard Bšan - *Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Tomáš Eichler, MBA - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Jan Hloušek - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Kateřina Chaloupková - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. et. Mgr. Radka Janušová, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Miroslav Karpil, PhD. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 JUDr. Jiri Kudrk - *Ministerstvo zdravotnictví a sociální práce, Trnavská univerzita v Trnave*
 Mgr. Katarína Levická, PhD. - *Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Trnavská univerzita v Trnave*
 Mgr. Martina Maeková, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Vachy Maucha, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Pavla Marková, MBA - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 PaedDr. Karel Myška, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Luděk Noska - *Univerzita Hradec Králové*
 Věra Sadovská - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Jana Schwanová - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 PhDr. Martin Smutek, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*

OBSAH

Předmluva	12	
I. VZDĚLÁVÁNÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI		
Katarína Marinová, Eva Nedomová, Marie Špičáková, Markéta Urbanová, Alena Vaňharová	Analýza výtěžní účelové orientovaného přístupu v praxi na území města Ostravy	14
Jana Petrášková	Návrhy na odbornosti sociálních pracovníků od historie po současnost	22
Veronika Rosová, Šárka Záplatová, Martin Smutek	Proměny profestiografie sociální práce	29
Vladimír Labáth	Postgraduálně vzdělávání v psychoterapii – mimoklinická síť	35
Dagmar Dvořáčková	Supervize v sociální práci – současná vzdělávání sociálních pracovníků	41
Janka Bursová	Perspektivy dalšího vzdělávání v sociální práci	46
Diana Nejedlá, Veronika Pavlíková a Brožová	Proč chceme dále vzdělávat pracovníky v sociálních službách - chceme pozitivní zření v práci nebo jen splnění zákonného požadavku	51
Kristýna Kvašínská	Vzdělávání studentů sociální práce v oblasti ochrany spotřebitele a dluhů	56
Denisa Šoltesová, Lenka Kvašínská	Socioterapie s asistencí psů (canisterapie) v kontexte celoživotního vzdělávání v sociální práci	62
Jana Pružinská	Sociální pracovník jako mediátor	70
Michaela Škyba, Denisa Šoltesová	Service learning v pregraduální přípravě (školských) sociálních pracovníků a pracovníků	78
Luďka Urbánek	Úloha sociální práce při doprovázení na poslední cestě člověka	86
Peter Papšo	Problematika zhubných kulov a sieti ako súčasť prípravy sociálnych pracovníkov	93

Martina Žáková, Nadežda Kovalčková, Miriam Staná
Specifická vysokoškolského vzdělávání v študijním programu Sociální práce
v zdravotnictví.....

97

II. POMŮŽE ROZVOJÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE NOVÁ PŘÁVNÍ ÚPRAVA?

Igor Tomeš
Pomůže nová právní úprava profese rozvoji sociální práce?

105

Ondřej Fischer
Potřebuje slušně vychovaný sociální pracovník zákon o sociální práci?

115

Pavla Kodymová
Vybrané aktivity Organizace sociálních pracovníků ČR (1921–1948) jako
inspirace pro současnost.....

123

Miroslav Pihát
Věcný záměr zákona o výkonu sociální práce a vzdělávání sociálních pracovníků
z roku 2004.....

127

Anna Krausová
Sociální pracovník na úrovni makropraxe sociální práce z perspektivy návrhu
věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a samosprávné organizaci
sociálních pracovníků.....

137

Dominika Najvert
Sociální práce na rozcestí.....

145

Adéla Mojžíšová, Radka Michelová
Potřebují sociální pracovníci supervizi? Možnosti a limity supervize jako nástroje
profesního rozvoje sociální pracovníků.....

150

Irena Dříáková
Sociální pracovník a jeho postavení v různých oblastech sociální správy.....

158

Pavel Pěnkava
Služby sociální prevence vykonávané v obcích s rozšířenou působností ve vztahu
k agendě sociálního kurátora a jeho specializace.....

166

Lucie Hubertová, Marie Vorlová
Sociální pracovník na základní škole? Příspěvek z pohledu školního psychologa.....

171

III. PSYCHOSOCIÁLNÍ PODPORA SOCIÁLNÍCH PRÁCOVNÍKŮ A PRÁCOVNÍKŮ

Katarína Čavojská, Ladislav Vaska
Supervízia ako prostriedok profesijnej a odbornej podpory u začínajúcich
sociálnych pracovníkov.....

175

Zlatica Mokráňová, Peter Brnula
Súvislosti syndromu nudy a syndromu vyhorenia u sociálnych pracovníkov
a možnosti psychosociálnej opory.....

186

Helena Grófová
Profesijná a osobná podpora pracovníkov väznenstva.....

195

Magdaléna Haháčková, Dušana Fedorová, Eva Žiňková
Syndróm vyhorenia v pomáhajúcich profesiách.....

200

Zdeněk Hrstka
Rozdíly mezi prožíváním sociálních pracovníků a sociálních pracovníků.....

207

Martina Maclová
Supervize odborné praxe studentů Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové.....

212

Beáta Kubušová, Anton Fabian
Zvyšovanie profesionality sociálnych pracovníkov, ako súčasť prevencie vyhorenia
v sociálnej práci.....

228

Andrea Brožová Doubková
Koučování – nová dimenze profesního i osobnostního rozvoje.....

235

Alena Vosečková, Zuzana Truhářová
Modifikatory zdraví a syndrom vyhorení u sociálních pracovníků.....

243

IV. TRH, STÁT, OBČANSKÝ SEKTOR A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Martin Smutek
Kvaziták a marketizace v oblasti sociálního státu.....

253

Zuzana Poklembová
Ekonomické aspekty sociální práce a jiných feminizovaných pomáhajících profesí.....

256

Mariek Stachon
Koncepcie sociálneho štátu?.....

263

Jan Mandys
Role veřejné správy při plánování a rozvoji sociální politiky na regionální úrovni.....

267

Josef Horjáček
Formulace problémů a definování cílů v komunitním plánování sociálních služeb.....

279

Peter Jusko
Možnosti řešení dlhodobej nezamestnanosti v SR v kontexte zavadenia
mládežného trhu.....

288

Martina Čierna Súčasná situácia na trhu práce SR ako východisko pre delňovanie nástrojov politiky zamestnanosti.....	296
Katarína Čavojská Otázky efektivity aktívnej politiky trhu práce v limitovaných podmienkach marginalizovaného regiónu.....	304
Tatiana Matulayová, Helena Kalábová, Jan Jihlavec, Renáta Aygoren, Lenka Vašutová Podoby komunitnej práce.....	316
Vladimíra Hulínová, Martin Hulín Riziko bezdomovectva u osôb s udelenou medzinárodnou ochranou.....	323
Barbora Celá NZDM: Zachoval či nezachoval aneb penize jsou až na prvím místě?.....	333
Hana Synková Konkurence v profesionalizaci a standardizaci terénní sociální práce.....	338
Ivana Velčková, Kamila Syková, Jan Houšek Sociální pracovníce ve státní instituci a klienti versus společnost.....	345
Aižbeta Brozamanová Gregorová Perspektivy dobrovoľníctva v kontexte sociálnej práce.....	351
Eva Nedomová, Marie Špičáková Chudoba – Historie a současnost jejího měření.....	360
Martin Smutek, Hana Valová Robotizace sociální práce.....	368
V. RODINA V KONTEXTU TEORIE A PRAXE	
Oldřich Matoušek, Hana Pazlarová Vybraná dilemata při podpůrné práci s rodinami jako souřadnice dobré praxe.....	373
Hana Pazlarová, Oldřich Matoušek, Jan Matoušek Když péče končí - Doporučení mladých lidí z Albánie, České Republiky, Finska a Polska k odchazení z náhradní péče.....	378
Věra Kuchařová Kombinované služby pro rodiny s dětmi - Příklad z Francie.....	384
Michal Panáček, Eva Žiaková Proměny rodiny jako sociální instituce v digitální éře.....	392

Beáta Balogová, Denisa Šoltésová, Lenka Kvašňáková Kurkulárne etapy implementácie kritického myslenia v pregraduálnej príprave sociálnych pracovníkov a pracovníčok.....	399
Andrea Bánovčinová Vplyv chudoby na rodinné fungovanie.....	406
Jitřina Vrářová Charakteristiky rodinného prostředí pubescentů a adolescentů přicházejících do diagnostického ústavu.....	413
Lenka Suchá Úloha rodiny v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti.....	426
Beáta Balogová Socioterapeutické reflexie realizácie relaxačno-symbolickej terapie v sociálnej práci a možnosti jej ekletických prvkov.....	433
Jana Levická, Katarína Levická Vizualizácia a jej význam pri práci s rodinou.....	448
Tereza Cimrmanová Identita biologicky nevlastných detí a nové výzvy pro sociální práci.....	455
Miroslav Miháček, Petr Wisiński Některé právní a sociální dopady v rodině po suicidiu.....	463
Marta Kečková, Elena Ondříšková Postlaidietarā v spoločnosti, rodine a ochrana jeho práv.....	469
Daniela Květenská Podpora rodiny zneužívaného dieťaťa.....	481
Angela Alimašiová, Zuzana Gejdošová Perepnič profesie sociálneho pracovníka samotnými sociálnymi pracovníkmi v kontexte vzdelávania.....	486
Martin Veroš Zmeny v legislatíve ako možnosť zlepšenia intervencie s ľuďmi bez domova v SR.....	491
Tatiana Matulayová, Ilona Pešatová, Jana Přitnerová, Leona Balcáriková, Jana Smejkalová Možnosti ustanovení pracovní pozice školního sociálního pracovníka.....	498
Kamila Syková, Ivana Velčková, Jan Houšek Sociální pracovníce v neziskové organizaci: co ovlivňuje její každodenní rozhodování.....	505

Slávka Karlošková Perspektívy socioterapie v prípadoch sexuálneho zneužívania detí.....	519
Peter Paty Standardizácia výskumného nástroja pre monitoring nevdávajúcich a krupne pravícovo orientovaných postojov v súčasnej slovenskej spoločnosti.....	526
VI. RODINA JAKO PŘEDMĚT ŽÁMI: SOCIÁLNÍ PRÁCE	
Lýdia Leškovič Vplyv rodiny na hodnotovú orientáciu mládeže (so zameraním na manželstvo, rodičovstvo a reprodukčné správanie).....	537
Vladimír Liehner, Lea Deliovič, Eva Žiaková Postoje adolescentov a adolescentiek k manželstvu.....	545
Markéta Rusaniková, Maria Szabová Hodnota rodičovstva z pohľadu mladých dospelých z detských domovov.....	554
Sona Šrobárová Intervencia - sanácia rodinného prostredia v podnikniakoch Slovenskej republiky.....	561
Katarína Mimarovičová Dysfunkčná rodina ako klient sociálnej práce a možnosti jej sanácie.....	571
Miroslava Tokovská Význam podporných skupiny v sociálnej práci s rodinou so seniorom.....	574
David Bosy Možnosti sociálnej práce v oblasti rozvoja zdieľaného rodičovstva a aktívneho otcovstva.....	582
Kateřina Vrhásková, Alena Řihová Strategie vedúcej k zefektívneniu komunikácie v rodine s dieťaťom s poruchou autistického spektra.....	588
Tatiana Žiaková, Dušan Šlosár Špecifika sociálnej práce s rodinou klientov s mentálnym postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb v Košiciach.....	598
Jana Šolcová Rómske dieťa v nerómskej náhradnej rodine.....	605
Iľuba Pavlová Vybrané aspekty rodinného prostredia závislých osôb.....	613
Martin Chadina Sociálni a pastorační péče o současnou rodinu.....	620

Zuzana Šmídová Predškolsní vzdelávaní a jeho význam v rámci sociálne aktivizační služby pro rodiny s dětmi.....	631
Marck Šimůnek Vznik a naplnování koncepce prorodinné politiky města Hradec Králové.....	636
Kristýna Pechlová Mateřská centra jako cesta ke zvyšování rodičovských kompetencí: opomíjená sociální systémová sociálních služeb? Analýza konceptu s využitím příkladu francouzských „zelených domů“.....	643
Zdenka Šandorová Hodnocení kvality služby sociální prevence raná péče klienty.....	651
VII. INTERNATIONAL VIEWS OF CONTEMPORARY SOCIAL WORK AND ITS PERSPECTIVES	
Olga Khyzhna A Competence Approach In The Process Of Professional Pedagogical Training Of The Future Specialists Of Social Sphere.....	658
Hung-Yang Lin The Development of the Taiwanese Welfare State from 1950.....	664
Olga Sovová New Legal Regulation of the Czech Citizenship and its Impact on the Fundamental Right to the Undisturbed Family Life.....	676
Danuta Borecka-Biernat Parental Attitudes as a Prognostic Factor of Destructive and Constructive Strategies of Coping with Young People in Social Conflict Situations.....	679
Benta Górnicka Social Work in the Area of Social Support for the Family with a Disabled Child.....	696
Malgorzata Prokosz Child's Diagnosis From Disturbed Family Internally.....	705
Krzysztof Zajdel Child From Class I - III After Parents Divorce.....	712

Chudoba – Historie a současnost jejího měření

Eva Nedomová¹, Marie Špičáková²

Abstrakt

Přehledová studie se zabývá pojmem chudoba, historií a současností jejího měření. Zvolenou metodou je obsahová analýza dostupných relevantních zdrojů české i zahraniční proveniencí. Cílem studie je popsat, jak se definovali pojmu chudoba měnilo v průběhu času. Po dlouhou dobu byla chudoba primárně pojímána vzhledem jako nedostatek materiálních zdrojů, avšak tempo politického a společenského vývoje, zejména od devadesátých let dvacátého století je na chudobu nahlíženo jako na multidimenzionální jev. Pojem chudoby a jejího měření byl na realizaci empirických výzkumů. Tímto je ilustrováno příklady výzkumných projektů z České republiky i zahraničí konaných zejména v průběhu 20. století.

Klíčové pojmy: definice chudoby, koncepty chudoby, měření chudoby, výzkumy chudoby.

Úvod

V odborné literatuře lze najít široké spektrum definic chudoby, dalo by se říci, že každá existuje autorů, zabývajících se tímto fenoménem, tolik existuje jejich definice. Jedna z nejznámějších definic pochází od Townsenda (1979, 31.), který uvádí, že „*jedinec, rodina a skupina mohou být označeny za chudé, jestliže jejich zdroje nejsou dostatečné pro zajištění stravy, participace a životních podmínek, které jsou obvyklé, nebo jejich dosazení je přinejmenším široce podporováno a schvalováno ve společnosti, do níž náleží. Jejich příjmy jsou menší pod určitými průměrnými příjmy jednotlivců či rodin v této společnosti, než jsou de facto vyloučení z životních standardů, zvyků a činností v ní obvyklých.*“ Z konceptu Townsenda vychází i Rada Evropy, která v kontextu Evropské unie přijala definici, podle níž, se za chudé považují „*osoby, jejichž zdroje (materiální, kulturní a sociální) jsou omezené, že je vylučují z jejich minimálního přijatelného způsobu života v členském státě. Kierem žije*“ (EHS, 1985, s. 24 in Nolan, Whelan, 2010).

Téma chudoby je neustále diskutovaným tématem. Chudoba představuje výsost abstraktní a široký pojem, jehož definování není jednoduché. Podle Niemetz (2010) stále existuje obecná představa o tom, co to chudoba je, koho lze akohojně nezávadně zařadit mezi chudé. Přesto v odborné literatuře nedošlo ke konsenzu ohledně jejího definování, souvisejících faktorů a možností jejího měření. Většina autorů (Hora, Kofron, Sirovka, 2008; Mareš, 2004; Rakoszyová, Mareš, 2005) se shodne na skutečnosti, že problematika chudoby, materiální deprivace a sociálního vyloučení se dostává do popředí zájmu sociální politiky i výzkumníků v Evropě i ve světě zejména od 80. let 20. století. Je však potřeba podotknout, že chudoba existovala i před tímto datem. V historických pramenech lze dohledat záznamy o výkumných chudobě, jejího definování a pokusů o řešení. Tento článek se zaměřuje

- 1 Text vznikl v rámci realizace projektu Rozšíření a rozvoj vědeckovýzkumného týmu Ostravské univerzity. Faculty sociálních studií, číslo projektu: CZ.1.07/2.3.00/20.0080, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.
- 2 Autorka je mentní doktorkou a fakultě sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě. V rámci disertační práce se věnuje ekologové orientovanému přístupu při práci s předložkou domácnosti. Mgr. Marie Špičáková, Ph.D., Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociální práce, I. náměstí 3, 709 00, Ostrava, mářka.spicakova@osu.cz
- 3 Autorka pracuje jako odborná asistentka na Katedře sociální práce Faculty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě se zaměřením na teorie a metody sociální práce. Ve vědecko-výzkumné oblasti věnuje zejména historickému výzkumu v sociální práci. Mgr. Eva Nedomová, Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociální práce, I. náměstí 3, 709 00, Ostrava, eva.nedomova@osu.cz

na chudobu, její vývoj a měření jak v historii, tak v současné době, a to na základě studia literatury české i zahraniční proveniencí. Cílem autorky je poukázat na historický vývoj měření chudoby a realizovaných v České republice i ve světě. Ve světle těchto výzkumných zjištění předkládá metodiky měření chudoby, které se realizují vždy na podkladě konceptuálního a teoretického východiska chudoby.

Přehledna chudobu v průběhu času

V průběhu společnosti jsou spojeny i proměny chudoby, což se odrazilo i v jejím definování. V osmdesátých letech se v definicích chudoby měnilo především materiální hledisko. Chudoba je v této době pojímána jako nedostatek materiálních zdrojů k zabezpečení základních potřeb, zejména pak jídla, ošacení a bydlení. Od poloviny osmdesátých let se v definicích chudoby stále odrazila ekonomická stránka, avšak definice již obsahují také nedostatečné vzdělání a omezený přístup ke zdravotní péči, převážně ekonomický pohled na chudobu převládá do devadesátých let, avšak v rámci její definování se klade stále větší důraz i na nepeněžní faktory, chudoba je spojována i s jejího definování se klade stále větší důraz i na nepeněžní faktory, chudoba je spojována i s materiálními stránkami a chudoba je pojímána jako multidimenzionální jev (Misturelli, Hefeman, 2010). Jinými slovy, chudoba již nepředstavuje pouhou nedostatek financí či materiálních zdrojů, nýbrž je dávána do spojitosti se sociální exkluzí či deprivací, avšak materiálními zdroji, ale i také zřízenými prostředky ke vzdělání, špatný zdravotní stav, nedostatečné bydlení, omezený přístup ke zdravotním službám či vyloučení z pracovního trhu. Podle Mareš (2004) se koncept sociálního vyloučení objevuje stále častěji a nabývá na významu. Oblastný pohled na vývoj chudoby zastává i Bohňke (2010), která popisuje proměny definování chudoby v Německu. Dle této autorky bylo na chudobu po dlouhou dobu směřováno jako na synonymum pro nedostatek materiálních či finančních zdrojů. Žít v chudobě znamenalo nemít dostatek financí na pokrytí základních potřeb, nicméně tento pohled na chudobu se postupně opouštěl. Řada autorů se stále více odklání od názoru, že chudoba znamená nedostatek materiálních zdrojů, a stále častěji byla dávána do souvislosti s možností sociální, kulturní a politickou exkluzí (Bohňke, 2010).

V české psané literatuře lze první pokusy o definování chudoby dohledat v archívních dokumentech. Většina definic vycházela ze zákonných norem vztahujících se k chudinství. Například dle domovského zákona z roku 1863 a dle českého občanského zákona z roku 1868 je za chudého považován člověk, který není schopen si vlastním sílami (mysleno prostřednictvím výdělků nebo jmen) opatřit prostředky k zabezpečení obživy. Chudobou se dle zákona z roku 1868 rozuměl stav, kdy se jednotlivec neuzavírá bez veřejné podpory. Za zaviněnou stojí fakt, že již v roce 1935 v publikaci Státního statistického úřadu Pěče o chudé (1935) se uvádí, že neexistuje jednotná definice chudoby. S tímto souhlasí o téměř sedesát let později také Mareš, Rabušic (1996), kteří uvádí, že neexistuje „správná“ či vědecká definice chudoby, o níž by se dosáhlo obecného konsenzu.

Diskuze neustálejší ani ohledně předřec chudoby a jejím vývoji. Např. v Německu se diskuze ohledně chudoby rozvíjela do dvou hlavních proudů. Jeden proud zastával názor, že společnost bude stále více polarizována, tedy že propast mezi chudými a bohatými se bude stále zvětšovat a třída těch nejchudších bude stále růst. Druhý proud se přikláněl k názoru, že riziko chudoby již tak nesouvisí s třídami. Chudoba bude stále narůstat, až se stane každodenním rizikem, které postihne zejména mezi střední třídou. (Bohňke 2010).

Historie empirických výzkumnů chudoby

Zkoumání chudoby má v českých zemích dlouhou tradici. V níže uvedené kapitole například přehled uskutečněných empirických výzkumnů chudoby především v českých zemích, závěr je zatřeno i několika výzkumní realizovaných ve světě.

Empirický výzkum chudoby byl již od počátku samostatného Československa považován za samostatnou součást zájmu o životní podmínky obyvatelstva. Velkou zásluhu na tom má „masarykovský“ pojetí sociální politiky. (Večeřník, 2011)

První dotazníkové šetření veřejného chudinství proběhlo v Československu již v roce 1886. Účastnilo se jej 83 obcí s více jak 5000 obyvateli. Představitelům vybraných obcí byly zaslány archy s požadavkem, aby do připravených tabulek vyplnili statistické údaje o chudinských poměrech na svém území. Druhé šetření bylo provedeno v zemích, což byla za roky 1901 a 1902 a oproti prvnímu šetření listky vyplňovali také chudí lidé. Výsledky byly zpracovány Dr. Englišem a publikovány v jeho stejnojmenné díle s názvem *Chudinství v království Českém na počátku XX. století*. Práce Engliše velmi názorně poukazuje již v počátku 20. století na důležitost a zároveň náročnost výzkumného šetření chudoby. *„Jde o hromadného jevu sociálního“*. (Vrdoň, 1935: 7)

V roce 1912 zopakovala statistické šetření chudinství Zemská statistická komise království Českého, výsledky však nebyly nikdy zpracovány a zveřejněny. Další šetření následovaly za roky 1921 a 1931. (Vrdoň, 1935)

Večeřník (2011) popsal vývoj empirického výzkumu chudoby v českých zemích během 20. století s důrazem na chudou a nízkopříjmovou populaci. Sledoval tři význačné období: V první fázi se věnuje období před první světovou válkou a mezi světovými válkami, ve druhé fázi období po roce 1948 a závěrečné období po roce 1989.

Rozsahy popsaných výzkumní odděly aktivní hospodářskou a sociální politiku v českých zemích včetně samotných možností k realizaci výzkumných šetření, která byla pro jednotlivá období charakteristická.

Večeřník (2011: 134) uvádí, že tradice empirického výzkumu chudoby byla založena v meziválečném Československu. Jeho důležitostí byla umocněna silnou sociální a rovnostářskou tradicí české společnosti, stejně jako relativně vyspělým a velkorysým předválečným systémem sociálního pojištění.

Pozornost výzkumníků byla mezi světovými válkami soustředěna zejména na hledání konkrétních a praktických řešení problémů. V publikaci Péče o chudé (1933, 1937) nalezneme zmiňky o konkrétních příkladech. Státní zdravotní ústav, založený s pomocí Rockefellerovy nadace v roce 1925, se zabýval stanovením existenčního minima. Masarykova akademie práce od svého vzniku v roce 1920 rozvíjela činnost v sociální oblasti například vydáváním časopisů Československá emigrace. Obsah časopisu se věnoval zejména z variant osobního řešení neblahé sociální situace jednotlivců. Rovněž časopisy Sociální revue nebo Sociologické problémy věnovaly potřebnou pozornost problémům chudoby, státní úřad statistický šetřil rodné rozpočty domácností nezaměstnaných dělníků a také poskytl síť institucí vztahující se k chudinské péči. (Večeřník, 1991; Večeřník, 2011)

Sociální ústav byl rozdělen na dvě sekce – výzkumnou a humanitně praktickou. První z uvedených výzkumná sekce Sociálního ústavu, zkoumala vliv krize na rodiny nezaměstnaných dělníků (Nečasová-Poubová, Kollar, Rezný, 1933). Druhá sekce humanitně praktická, se věnovala péči o mládež a matky, studenty a válečné invalidy a studenty (Nešpor, 2007). Sociální problémy dělnické mládeže a studentů rovněž patřily k předmětům výzkumných šetření (Bednář, Dvořák, 1937; Krejčí, 1924). Sociálně potřebným rodinám v souvislosti s chudobou byla přímo věnována studie Otakara Macholky (Macholka, 1940). Slo slovy samotného autora o „první velké statistické šetření za účelem sociologického

„Macholka, 1936: 12). Dotazníky byly rozeslány celkem 14 tisícem rodinám.

Výzkum sociálních problémů v meziválečném období se dle Večeřníka (2011) odehrával za velmi omezených personálních a finančních podmínek. Participovali na něm pracovníci statistického úřadu, státních institucí, pedagogové vysokých i středních škol, ale především statističky. Mezi významné osobnosti empirického výzkumu v meziválečném období patří například František Uhlíř, Zdeněk Ullrich, Otakar Macholka, Zdeněk R. Nešpor, Evžen Jan Gustin, Reif.

Po roce 1948 byl výzkum chudoby omezen na minimum z důvodu politické tabuizace sociálního jevu. Postupně byly uzavřeny instituce a ústavy (Sociální ústav při Ministerstvu sociální péče, Československý ústav práce, Československý ústav pro výzkum mírovního mléčného, které se výzkumu ve společenskovení oblasti věnovaly. Avšak i v této situaci například šetření realizovat, například výzkum A. Bláhy (in Večeřník, 2011: 137), bohužel bez možnosti analýzy sebraných dat. Předpokládám, že výzkum jistě nějak nabude jediný nepracovaný výzkum. V archívech po celé republice jich bude jistě mnoho.

Večeřník (2011) zmiňuje Zdenka Ullricha, Otakara Macholku a jiné do tzv. „empirický orientované pražské školy“. Zatímco A. Bláhu považuje za představitel „duchovní práce sociologické školy“.

Reflexe životních podmínek v podobě empirického sociologického výzkumu nebyla v 60. letech šedesátých let možná. Informace bylo možno čerpat pouze ze mzdových listků a ne reprezentativních rodinných účtů (Večeřník, 2011: 138). Situace se změnila s nástupem mikroprocesorové statistické výbavy šetření v domácnostech (microcensus) a rodné účty). Mikroprocesy byla kontinuálně sbírány vždy jednou za 3 až 5 let (Křiváček, 1988. Analytická vyšetření provedeny šetření však byla velmi nízká a zdaleka nedostávala úroveň předválečných výzkumů. Zpracování dat se omezovalo na pouhý popis. (Večeřník, 2011, 139)

Uplatněním počinem bylo empirické šetření sociální stratifikace a mobility, provedené týmem Pavla Macholína z Ústavu sociálně-politických věd UK v roce 1967. Interpretace dat se však oblasti chudoby nevěnovala.

Sociologické sekce Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV ve spolupráci se statistickým úřadem provedla dva výzkumy „třídní a sociální struktury Československa“ v letech 1978 a 1984 (in Večeřník, 2011: 139). Jejich interpretaci dat však provedl Pavel Macholín společně s Milanem Tučkem až po roce 1989.

Popisu aktuální chudoby se věnoval po roce 1968 zejména Miroslav Hřístl. Svou pozornost obrátil v mezích tehdejšího zákona „na domácnosti s omezenými možnostmi prožití“. Na přepočtech z mikroprocesových dat dokumentoval počty, zastoupení a složení nízkopříjmových domácností. Byl si vědom potřeby hlubšího výzkumu potřebných domácností, jeho úsilí o provedení sociologického šetření, které by doplnilo a obohatilo tvrdé statistická data, zůstalo bohužel bez výsledku.

Po roce 1989 padla všechna tabu empirického výzkumu chudoby. Večeřník (1991) říká: *„Úvod do studia chudoby v Československu šiml ve světě používané přístupy ke zkoumání chudoby a demonstroval je na datech výzkumů z let 1990 a 1991. V těchto výzkumech byly poprvé položeny dotazy zaměřující se na subjektivní chudobu. Tykaly se jím považovaného za minimální pro vlastní domácnosti, míry zvládnutí finančních těžkostí a povahu chudoby rodiny dotazovaných.“*

V letech 1993–1997 působila Nadace STAKI pod vedením jejího zakladatele Jiřina Večeřníka, která financovala na dvě desítky studií z oblasti sociální politiky, příjmů a chudoby. O chudobě psali například Jvo Možný, Petr Mareš, Miroslav Hřístl a Mílada Bartošová, sociální politice Martin Potůček (Večeřník, 2011: 141).

Při výzkumném ústavu práce a sociálních věcí vzniklo výzkumné centrum Brno. Mezi patřilo mezi silný proud zkoumání chudoby a sociálního vyloučení. Mezi významné autory studií o chudobě se řadí Petr Mareš a Tomáš Sirováčka.

Do oblasti empirického zkoumání chudoby lze zařadit Národní akční plány sociálního začleňování sestavené MPSV.

Dalším významným subjektem bylo občanské sdružení Socioklub působící v letech 1995–2010. Mezi autory publikací věnovaných sociálním problémům a sociální politice patří Igor Tomáš, Petr Vištek, Ladislav Průša, Marek Jakoubek a další. Aktivitý sdružení pokračují v rámci Národního centra sociálních studií, které zřídilo středisko opět s názvem Socioklub.

Empirické výzkumy chudoby po roce 1989 v převážně větší míře používají pro měření hranice příjmové chudoby výši 60 % národního vyrovaného medianového příjmu na spotřební jednotka (srov. Hora, Kořfion, Sirováčka, 2008; Mareš, 2004; Kuchařová a kol., 2008; Sirováčka, Kořfion, Jahoda, 2011). Díky explicitně vyjádřenému ukazateli je zkoumání populace jednoznačně rozdělena na dvě části – chudé a nechudé, čímž je pomítnuta otázka „míry ohrožení chudobou“.

Současné empirické výzkumy chudoby

Výše uvedená převážně statistická šetření ovšem nejsou pro prozkoumání fenoménu chudoby dostatečná. Rozšiřuje se spektrum specifických skupin populace a také rizik přispívajících k chudobě.

Jedním z příkladů současných empirických výzkumných studií je práce autorky Budovské, Tilmann, Keim, Amacker (2010). V rámci komparativního výzkumu strategií zvládání chudoby domácnostmi v podmínkách nejistého blahobytu pracují s konceptem nejistého blahobytu první popisným Hübingerem v roce 1996. Strategie zvládání chudoby a ohrožení chudobou také dle konceptu Hübingera jsou přednětem výzkumu vědecké týmu Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě.

Behrendt (2002) se ve svém článku zaměřuje na problematiku používaných indikátorů chudoby – a to především na měření chudoby prostřednictvím příjmů, například tří evropských zemí, a to Německa, Švédska a Velké Británie. Obrátem také hodnotí, že přes tyto nedostatky neexistují téměř žádné alternativy, jak jinak chudobu měřit.

Kvalitativní studie autorky Loix, Pepermans (2009) je zaměřena na vnitřní zkušenosti chudoby, při respektování jejich vnitřních a vnějších příčinných atributů. Dle zjištěných výsledků bylo možné stanovit celkem 7 kategorií důsledků chudoby. Jako přírny pouze jako chudoby a základ pro všechny ostatní kategorie (které jsou již vlnimány pouze jako nepřímé důsledky chudoby) jsou považovány problémy s penězi. Z této kategorie byly dále odvozeny ostatní důsledky, mezi které patří problémy s uspokojováním základních potřeb (materiálních i nemateriálních), behaviorální problémy (závislost, kriminalita, stromé žítoviti), psychologické problémy, rodinné problémy (dětí, vztah), společenské problémy (soc. zabezpečení, méně příležitosti) a problémy sociální izolace, soc. vyloučení, kulturní chudoby).

Paugam (1996) se ve svém výzkumu nahlíží na chudobu jako na kumulativní proces sociálního znevýhodnění. V sedmi zemích Evropy (Německo, Dánsko, Španělsko, Francie, V. Británie, Itálie, Nizozemí) zkoumá vztah jednotlivých nepeněžních ukazatelů jako nízké příjmy, nezaměstnanost, prekariátní práce a jejich vliv na sociální vzájemnosti s rodinou nebo přáteli, podmínky bydlení, zdravotní stav populace, a zvýšenou závislostí dávkách státní sociální podpory. Při své analýze bere v úvahu regionální rozdíly nejen mezi jednotlivými zeměmi, ale i v dané zemi samotné, pracovní trh v daných zemích, sociální

system v dané zemi, rodinné hodnoty.

Bohňke (2010) provedla longitudinální výzkum životní spokojenosti v časovém horizontu sedmi let. Vybraní respondenti v první fázi výzkumu nebyli považováni za chudé. První fáze provedena 3 roky po prvním šetření byla zaměřena na zjištění, jak se změnila životní spokojenost respondentů, pokud se ocitli v chudobě. Životní spokojenost byla měřena na škále od 0 do 10. Tři roky před pádem do chudoby bylo průměrné skóre respondentů 6,8, spokojenost se zdravím 6,5. U lidí, kteří se nikdy neočili v chudobě je průměrné skóre 7,1. Výsledky zjištění uvedeného výzkumu patří:

- Lidé ohrožení chudobou žijí v nejistých podmínkách
- Lidé, kteří se ocitnou v chudobě, jsou v prvé řadě nespokojeni se svým zdravím
- Lidé, kteří se ocitnou v chudobě, se méně angažují ve společnosti a v kultuře.
- Bohňke (2010) popisuje tzv. „opuštění občanské a kulturní angažovanosti“
- Kulturní angažovanost reaguje na omezené zdroje pomaleji. Teprve po delší trvajícícm pobytu v chudobě lidé přestávají navštěvovat kino, divadlo aj. Volný čas tráví spíše v soukromí.

U občanské angažovanosti (účast na společenském dění) probíhá tento proces rychleji. Nejhraně členské příspěvky v zájmových organizacích mohou být prvními ušetřenými mimonými prostředky. Tato strategie se nevykává chudých ze střední třídy, poněvadž se méně často vzdávají členství v zájmových organizacích.

- Po upadnutí do chudoby klesá životní spokojenost. Zřetelnější je to u respondentů pocházejících ze střední třídy. Dochází u nich k většímu poklesu příjmů, ve srovnání se členy střední třídy, kteří se v chudobě neočili. Vyhledky středních vrstev vymáň se z chudoby jsou vyšší, protože mají v průměru lepší kvalifikaci, dobré copingové strategie, rozsáhlejší sociální kontakty. **Dlouho trvající chudoba vede ke stabilizaci subjektivní pohody na nižší úrovni.**

- Individuální posouzení zdravotního stavu je u dlouhodobě chudých na nižší úrovni. Trvalý strach o svou existenci negativně ovlivňuje vnímání fyzického a duševního zdraví.

Závěr

V rámci tohoto článku jsme se zaměřili na proměny definování chudoby v průběhu času a na histoní a současnosti empirických výzkumů chudoby. Z uvedeného přehledu vyplývá, že polehlé na chudobu se postupně vyvíjel. Od čistě materiálního hlediska chudoby se pozornost přesunula k nemateriálním faktorům tohoto fenoménu. Výrazně ekonomický pohled na chudobu převládá do devadesátých let, poté byl koncept materiální chudoby postupně nahrazen konceptem chudoby jako multidimenzionálního fenoménu. Chudoba byla považována s možnou kulturou, vzdělaností, pracovní i sociální exkluzí. Změny v chápání chudoby a jejího definování měly přírny vliv na zkoumání chudoby. Z uvedeného ohledu je zájmné, že zkoumání chudoby na podkladě rozličných výzkumných strategií má *Wen, Gadici a historický vývoj. Převážně popisné a statistický zaměřené empirické výzkumy byly postřipné* naturericky kvalitativní výzkumy, které se nevěnovaly čistě jen na fenomén chudoby, ale také souvisejících faktorů.

Zdroje

- BEDNÁŘ, K., DVORÁK F. *K sociálním problémům dělnické mládeže a mládí inteligence*. Praha: Odborové sdružení Československé. 1937.
- BEHRENDT, CH. *Do Income Surveys Overestimate Poverty in Western Europe? Evidence from a Comparison with Institutional Frameworks*. Social Indicators Research, Volume 88, Numbers 1-3 (2002), 429-440. DOI: 10.1023/A:1015704507008.
- BOHNKE, Petra. Implications of the Activation Paradigm on Poverty and Social Exclusion in Germany: Facts, Hypotheses, Uncertainties. *German Policy Studies*. 2010, roč. 6, č. 1, s. 185-209.
- BUDOWSKI, M., TILLMANN, R., KEIM, W., AMACKER, M. Conceptualizing „precarious prosperity”: Empirical and theoretical elements for debate. *International Journal of Comparative Sociology*, Vol. 51, No. 4, pp. 268-288. Dostupné na WWW/htp://apps.woelkknowledge.com/full_record.do?page=2&qid=3&log.
- HORA, O. KOFRON, P., SIROVÁTKA, T. Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC. - 1. vyd. - Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7416-002-8.
- KREJČÍ, D. Sociální poměry studentstva českých škol brněnských podle výsledků statistického šetření z let 1921/2 a 1922/3. Praha: Nákladem vlastním. 1924
- KUCHAROVA, V. a kol. Podkladová studie o situaci rodin v hlavním městě Praze, o životních podmínkách a potřebách rodin a možnostech jejich uspokojování. - Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008.
- LOIX, E., PEPERMANS, R. A Qualitative Study on the Perceived Consequences of Poverty: Introducing Consequential Attributions as a Missing Link in Lay Thinking on Poverty. *Applied Psychology*, Volume 58, Issue 3, pages 385-402, July 2009.
- MACHOTKA, O. Sociálně potřebné rodiny v hlavním městě Praze. Praha: Státní úřad statistický. 1936.
- MAREŠ, P. Chudoba v České republice v datech (šetření sociální situace domácností) : Dílčí studie o možnostech monitorování chudoby v ČR. - Praha: VÚPSV, 2004.
- MAREŠ, P. RAKOCZYOVA, M. Sociální vyřazení a chudoba v ČR ve srovnání se zemími EU. 2005. Dostupné z: http://praha.vups.cz/fulltext/vz_171.pdf#page=26
- MAREŠ, Petr, RABUŠIČ, Ladislav. K měření subjektivní chudoby v české společnosti. In *Sociologický časopis*, 1996, roč. 32, č. 3, s. 297-315
- MISTURELLI, Federica, HEFFERNAN, Claire. The concept of poverty: a synchronic perspective. In *Progress in Development Studies*. 2010, roč. 10, č. 1, s.35-58.
- NEČASOVÁ-POUBOVÁ, M., R. KOLLAR, S. REŽNÝ. *Vliv krize na rodiny nezaměstnaných dělníků*. Praha: Sociální ústav Československé republiky. 1933
- NEŠPOR, Z. R. *Institutionální zázemí české sociologie před nástupem marxismu*. Praha: Sociologický ústav. 2007.
- NIEMIECZ, Kristian. Measuring poverty: Context-Specific but not Relative. *Journal of Public Policy*. 2010, roč. 30, č. 3, s. 241-262. DOI: 10.1017/S014381X10000103
- NOLAN, Brian, WHELAN Christopher N. Using Non-Monetary Deprivation Indicators to Analyze Poverty and Social Exclusion: Lessons from Europe?. *Journal of Policy Analysis and Management*. 2010, roč. 29, č. 2, s. 305-325.
- PAUGAM, S. *La disqualification sociale. Essai sur la nouvelle pauvreté*. Paris: PUF. 1991
- Péče o chudé a péče o mládež ochrany potřebnou v republice Československé v roce 1931. *Veřejná péče o chudé v obcích, okresech a zemích republiky Československé v roce 1931*. Díl 1. Praha: Státní úřad statistický. 1935.
- Péče o chudé a péče o mládež ochrany potřebnou v republice Československé v roce 1931. *Veřejná péče o chudé a péče o mládež ochrany potřebnou v republice Československé v roce 1931*. Díl 2. Praha: Státní úřad statistický. 1937.
- veřejná ústavní a všeobecná dobrovolná péče o chudé a mládež ochrany potřebnou v republice Československé v roce 1931. Díl 2. Praha: Státní úřad statistický. 1937.
- SIROVÁTKA, T., KOFRON, P., JAHODA, R. Rizika příjmové chudoby a materiální deprivace v České republice. Praha: VÚPSV, 2011. ISBN 978-80-7416-092-9.
- ROYNSON, Peter. Poverty in the United Kingdom: a Survey of Household Resources and Standards of Living. Harmondsworth: Penguin, 1979. ISBN 0-520-03976-1.
- VRDOLN, A. Všeobecné úvahy a právní stav veřejného chudinství u nás. In *Péče o chudé a péče o mládež ochrany potřebnou v republice Československé v roce 1931*. *Veřejná péče o chudé a péče o mládež ochrany potřebnou v republice Československé v roce 1931*. Díl 1. Praha: Státní úřad statistický. 1935.
- VEČERNÍK, J. Empirický výzkum chudoby v českých zemích ve třech historických obdobích. Praha: Sociologický ústav, No. 5, No. 2, s. 133-146, 2011.
- VEČERNÍK, J. Úvod do studia chudoby v Československu. *Sociologický časopis* 27 (5): 577-602. 1991

Edice Texty k sociální práci

Redakční rada edice Texty k sociální práci:

Mgr. Karel Bauer, Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.; PhDr. Martin Smutek, Ph.D.; Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.; PhDr. Josef Zlita, Ph.D.

Název: Profesionality, perspektivy a rozvoj sociální práce Editoři: Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.; Mgr. et Mgr. Katarina Levická, Ph.D.
Obálka: PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Rok a místo vydání: 2013, Hradec Králové

Vydání: první

Náklad: 250

Vydalo nakladatelství Gaudemannus, Univerzita Hradec Králové jako svou 1300. publikaci.

ISBN 978-80-7435-359-8